

Etnografya Müzesi Binası

Etnografya Müzesi Binası, Ankara'da "Namazgâh" adıyla anılan tepe üzerinde inşa edilmiştir. Kuzeydoğusunda Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi (Türk Ocağı) binası; kuzeybatı ve güneybatı yönünde, Atatürk Bulvarı üzerinde Radyoevi, Olgunlaşma Enstitüsü, Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi; güneydoğuda da Ankara Lisesinin bahçeleriyle sınırlandırılmıştır. Binaya giriş Türkocağı Sokağı'na açılan bahçe kapısı ile sağlanmaktadır. Müze binası önündeki heykel ise 1927 yılında İtalyan Heykeltıraş Canonica tarafından yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra; Millî Eğitim Bakanlığınca eski ve yeni kültürel değerlerle ilgili yoğun çalışmaların yapıldığı sırada kültür mirasımızın elde kalan yapıtlarının korunması, sergilenmesi amacıyla ihtiyaca uygun bir binanın yapımı için karar alınmıştır. Projesi Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından Birinci Ulusal Mimarlık Döneminin biçimleme ilkelerine göre tasarlanan binanın yapımını da müteahhit Erzurumlu Nafiz Bey üstlenmiştir. Namazgâh Tepesi üzerinde, arazisi sadece müze binası yapılması kaydıyla Vakıflar Genel Müdürlüğüne Millî Eğitim Bakanlığına bağışlanan arazi üzerinde inşaatın temeli 25 Eylül 1925 tarihinde atılmıştır. Müze binasının 1927 yılında tamamlandığı bir süreçte Atatürk'ün soğuk ve karlı bir havada binaya gelerek Ankara ovasının karlar altındaki güzel ve çekici manzarasını izlemesi Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun anılarında yer almıştır. 18 Temmuz 1930 tarihinde halka açılan müze binası 21 Kasım 1938 tarihinden Anıtkabir'in tamamlanarak Atatürk'ün naaşının nakledildiği 10 Kasım 1953 tarihine kadar geçici kabir görevini görmüştür. Özgün projesinde ters "T" formunda olan bina, güneydoğuda iki katlı idari bölümü olan tek katlı bir yapıdır ve kuzeydoğuya açılan, tek bir odadan ibaret olan bodrum katı vardır. Zaman içinde yeni gereksinimler doğrultusunda binanın bodrum kat seviyesi boşaltılmış, kuzeybatıdaki anıtsal merdivenlerin her iki yanı kapatılmış; güneydoğuda ise yer katında idari bölümün iki yanına ilave edilen galerilerle bina dikdörtgen forma dönüştürülmüştür. Betonarme yapı sisteminin kullanıldığı binada, dış yüzlerde bodrum katın koyu, yer katın açık renkli kesme Küfeki taşlı kaplaması teraslarda yerini mermere bırakmıştır. Binanın üzeri kurşun kaplı kubbesinin dışında bakır kaplı kırma ve şed çatılarla örtülmüştür. Kuzeybatı-güneydoğu aksına göre bakışık olarak planlanan yapının yer katındaki giriş holüne, kuzeybatıda yer alan anıtsal merdivenlerin ulaştığı portiğe açılan basık kemerli üç kapıdan girilir. Türk motifleriyle bezemeli kubbesine geçişlerin sekizgen bir kasnakla sağlandığı kare planlı hol, sütunlu bir hole bağlanır. Bu holün 21 Kasım 1938 - 10 Kasım 1953 tarihleri arasında Atatürk'ün geçici kabrine ayrılan kare formlu bölümü, dört yönde baklava dilimli sütun başlıkları olan ikişer yuvarlak, köşelerde ise yarı gömme kare sütunların desteklediği sivri kemerlerle oluşturulmuştur. Özgün projesinde üstü açık olan bu bölümün üzeri bugün dokuz çapraz tonozla örtülmüştür. Holün güneydoğusunda bakışım doğrultusu üzerindeki demir kapı idari bölüme, kuzeydoğu ve güneybatısındaki açıklıklar da galerilere geçişi sağlamaktadır. Diğer cephelere nazaran daha özenle ve giriş doğrultusuna göre bakışık bir biçimde düzenlenmiş olan ön cephede; ortada mukarnas başlıklı sütunları, kemer alınlıklarındaki rozetleri ve tepeliği ile portik binanın en dikkat çekici bölümü hâline getirilmiştir. Uzaktan bakıldığı zaman portik gerisindeki ana kütlede fıskıran, stilize bitki motifli bronz bir kuşak ile çevrelenen kurşun kaplı kubbe, portik etkisini güçlendirmiştir. Portik gibi cephede dengeyi sağlamak ve bakışımı vurgulamak üzere cephenin her iki ucundaki yapı dilimleri yapı yüzeyinden dışa, saçak düzeyinden yukarı taşırılmıştır. Bu yüzey dilimleri de; dikdörtgen formlu pencerelerin içlerine alındıkları altında dikdörtgen üstünde sivri kemer profilli oymalar, iki yanında mihrabiyeyi andıran nişler, sivri kemerli profillerin iki yanındaki rozetler, yüzey diliminin köşelerindeki kum saatleri ve stilize edilmiş bitki motifleriyle bezeli bir mermer tepelikle son bulur.

Nilgün ÇUHA

KAYNAKÇA

Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi Arşivi.

Anılar II, A. H. Koyunoğlu'nun basılmamış otobiyografisi.

ÇUHA, Nilgün, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Etnografya Müzesi Binalarına Restitutif Bir Yaklaşım, Ankara 2003.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/etnografya-muzesi-binasi/?pdf=3669> adresinden erişilmiştir